

Porównanie podstaw programowych szkół ponadpodstawowa zakres podstawowy

Geografia

Opis oznaczeń:

- zmiana brzmienia treści
- ~~treści usunięte~~
- treści dodane

Nowa podstawa programowa – 2024 (uszczuplona)		Stara podstawa programowa – 2019	
I.	Źródła informacji geograficznej, technologie geoinformacyjne oraz metody prezentacji danych przestrzennych: obserwacje, pomiary, mapy, fotografie, zdjęcia satelitarne, dane liczbowe oraz graficzna i kartograficzna ich prezentacja.	I	Źródła informacji geograficznej, technologie geoinformacyjne oraz metody prezentacji danych przestrzennych: obserwacje, pomiary, mapy, fotografie, zdjęcia satelitarne, dane liczbowe oraz graficzna i kartograficzna ich prezentacja.
1	przedstawia możliwości wykorzystywania różnych źródeł informacji geograficznej i ocenia ich przydatność;	1	przedstawia możliwości wykorzystywania różnych źródeł informacji geograficznej i ocenia ich przydatność;
2	wyróżnia graficzne i kartograficzne metody przedstawiania informacji geograficznej i podaje przykłady zastosowania różnych rodzajów map;	2	wyróżnia graficzne i kartograficzne metody przedstawiania informacji geograficznej i podaje przykłady zastosowania różnych rodzajów map;
3	czyta i interpretuje treści różnych map, w tym topograficznych ;	3	czyta i interpretuje treści różnych map;
4	podaje przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie;	4	podaje przykłady informacji pozyskiwanych na podstawie obserwacji i pomiarów prowadzonych w terenie;
5	interpretuje dane liczbowe przedstawione w postaci tabel i wykresów;	5	interpretuje dane liczbowe przedstawione w postaci tabel i wykresów;
6	wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do pozyskiwania informacji o środowisku geograficznym oraz interpretuje ich treść;	6	wykazuje przydatność fotografii i zdjęć satelitarnych do pozyskiwania informacji o środowisku geograficznym oraz interpretuje ich treść
7	określa współrzędne geograficzne za pomocą odbiornika GPS;	7	określa współrzędne geograficzne za pomocą odbiornika GPS;
8	podaje przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego.	8	podaje przykłady wykorzystania narzędzi GIS do analiz zróżnicowania przestrzennego środowiska geograficznego.
II	Ziemia we Wszechświecie: Ziemia jako planeta, następstwa ruchów Ziemi, ciała niebieskie, Układ Słoneczny, budowa poznawanie Wszechświata.	II	Ziemia we Wszechświecie: Ziemia jako planeta, następstwa ruchów Ziemi, ciała niebieskie, Układ Słoneczny, poznawanie Wszechświata.
1	charakteryzuje Ziemię jako planetę Układu Słonecznego;	1	charakteryzuje Ziemię jako planetę Układu Słonecznego;
2	podaje cechy ruchów Ziemi i charakteryzuje ich następstwa, z uwzględnieniem siły Coriolisa;	2	podaje cechy ruchów Ziemi i charakteryzuje ich następstwa, z uwzględnieniem siły Coriolisa;
3	na podstawie zdjęć i innych materiałów źródłowych przedstawia i porównuje ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny;	3	przedstawia i porównuje ciała niebieskie tworzące Układ Słoneczny;
4	charakteryzuje stan poznania Wszechświata;	4	charakteryzuje ~~budowę~~ Wszechświata oraz stan jego poznania;
5	identyfikuje wybrane gwiazdozbiory nieba północnego.	5	~~kształtuje wyobrażenie o ogromie i złożoności Wszechświata obserwując ciała niebieskie na zdjęciach i mapach kosmosu, prowadzi obserwacje gwiazdozbiorów~~

			~~nieba północnego, dostrzega piękno i harmonię Wszechświata oraz Ziemi widzianej z kosmosu.~~
III	Atmosfera: czynniki klimatotwórcze, rozkład temperatury powietrza, ciśnienia atmosferycznego i opadów, ogólna cyrkulacja atmosferyczna, mapa synoptyczna, strefy klimatyczne i typy klimatów.	III	Atmosfera: czynniki klimatotwórcze, rozkład temperatury powietrza, ciśnienia atmosferycznego i opadów, ogólna cyrkulacja atmosferyczna, mapa synoptyczna, strefy klimatyczne i typy klimatów.
1	przedstawia czynniki klimatotwórcze decydujące o zróżnicowaniu klimatu na Ziemi;	1	przedstawia czynniki klimatotwórcze decydujące o zróżnicowaniu klimatu na Ziemi;
2	wyjaśnia rozkład temperatury powietrza i ciśnienia atmosferycznego na Ziemi;	2	wyjaśnia rozkład temperatury powietrza i ciśnienia atmosferycznego na Ziemi;
3	wyjaśnia mechanizm cyrkulacji atmosferycznej i rozkład opadów atmosferycznych na Ziemi;	3	wyjaśnia mechanizm cyrkulacji atmosferycznej i rozkład opadów atmosferycznych na Ziemi;
4	analizują mapę synoptyczną w celu przedstawienia aktualnego stanu i prognozy pogody;	4	analizuje mapę synoptyczną i zdjęcia satelitarne w celu przedstawienia aktualnego stanu i prognozy pogody;
		5	~~opisuje przebieg roczny temperatur powietrza i opadów atmosferycznych we własnym regionie oraz podaje cechy klimatu lokalnego miejsca zamieszkania;~~
5	porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi;	6	porównuje strefy klimatyczne i typy klimatów na Ziemi;
6	przedstawia globalne i lokalne zmiany klimatu, ich przyczyny i skutki.	7	~~przedstawia piękno, potęgę i grozę dynamicznie zachodzących zmian w atmosferze, na przykład w formie prezentacji fotograficzno-opisowej.~~
IV	Hydrosfera: zasoby wód na Ziemi, morza, prądy morskie, sieć rzeczna, lodowce, pokrywa lodowa.	IV	Hydrosfera: zasoby wód na Ziemi, morza, prądy morskie, sieć rzeczna, lodowce.
1	wyjaśnia zróżnicowanie rodzajów i wielkości zasobów wód na Ziemi;	1	wyjaśnia zróżnicowanie rodzajów i wielkości zasobów wód na Ziemi ~~oraz we własnym regionie;~~
2	przedstawia cechy fizykochemiczne wód morskich oraz dostrzega problem ich zanieczyszczenia;	2	przedstawia cechy fizykochemiczne wód morskich oraz dostrzega problem ich zanieczyszczenia;
3	objaśnia mechanizm powstawania i układ powierzchniowych prądów morskich oraz ocenia ich wpływ na życie i gospodarkę człowieka;	3	objaśnia mechanizm powstawania i układ powierzchniowych prądów morskich oraz ocenia ich wpływ na życie i gospodarkę człowieka;
4	wyjaśnia zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi;	4	wyjaśnia zróżnicowanie sieci rzecznej na Ziemi;
5	wyjaśnia proces powstawania lodowców i przedstawia ich występowanie na Ziemi;	5	wyjaśnia proces powstawania lodowców i przedstawia ich występowanie na Ziemi;
6	przedstawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na środowisko geograficzne.	6	przedstawia wpływ zanikania pokrywy lodowej w obszarach okołobiegunowych na ~~gospodarkę, życie mieszkańców i ich tożsamość kulturową.~~
V	Litosfera: związek budowy wnętrza Ziemi z tektoniką płyt litosfery, procesy wewnętrzne i zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi i ich skutki, skały.	V	Litosfera: związek budowy wnętrza Ziemi z tektoniką płyt litosfery, procesy wewnętrzne i zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi i ich skutki, skały.
1	wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery i jego wpływ na genezę procesów endogenicznych;	1	wyjaśnia związek budowy wnętrza Ziemi z ruchem płyt litosfery i jego wpływ na genezę procesów endogenicznych;
2	wyjaśnia przebieg głównych procesów wewnętrznych prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi (ruchy górotwórcze, wulkanizm, plutonizm, trzęsienia ziemi);	2	wyjaśnia przebieg głównych procesów wewnętrznych prowadzących do urozmaicenia powierzchni Ziemi (~~ruchy epejrogeniczne~~ , ruchy górotwórcze, wulkanizm, plutonizm, trzęsienia ziemi);
3	charakteryzuje główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport, akumulacja) oraz skutki rzeźbotwórczej działalności rzek,	3	charakteryzuje główne procesy zewnętrzne modelujące powierzchnię Ziemi (erozja, transport,

	wiatru, lodowców górskich , lądolodu i mórz oraz wietrze- nia;		akumulacja) oraz skutki rzeźbotwórczej działalności rzek, wiatru, lodowców, lądolodu i mórz oraz wietrze- nia;
4	rozpoznaje wybrane rodzaje skał oraz przedstawia ich gospodarcze zastosowanie.	4	rozpoznaje wybrane rodzaje skał oraz przedstawia ich gospodarcze zastosowanie.
VI	Pedosfera i biosfera: procesy glebotwórcze, typy gleb, strefowość i piętrowość gleb oraz roślinności.	VI	Pedosfera i biosfera: procesy glebotwórcze, typy gleb, strefowość i piętrowość gleb oraz roślinności.
1	przedstawia czynniki i przebieg głównych procesów glebotwórczych;	1	przedstawia czynniki i przebieg głównych procesów glebotwórczych, w tym zachodzących na obszarze, na którym zlokalizowana jest szkoła;
2	wyróżnia cechy głównych typów gleb strefowych i nie- strefowych, wyjaśnia ich rozmieszczenie na Ziemi;	2	wyróżnia cechy głównych typów gleb strefowych i nie- strefowych, wyjaśnia ich rozmieszczenie na Ziemi;
3	identyfikuje czynniki wpływające na piętrowe zróżni- cowanie roślinności na Ziemi;	3	identyfikuje czynniki wpływające na piętrowe zróżni- cowanie roślinności na Ziemi;
4	wyjaśnia zależności między klimatem, występowani- em typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefowym.	4	wyjaśnia zależności między klimatem, występowaniem typów gleb i formacji roślinnych w układzie strefo- wym.
VII	Podział polityczny i zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego świata: mapa podziału poli- tycznego, procesy integracyjne i dezintegracyjne na świecie, konflikty zbrojne, podstawowe wskaźniki roz- woju.	VII	Podział polityczny i zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego świata: mapa podziału poli- tycznego, ~~system kolonialny i jego rozpad~~, procesy in- tegracyjne i dezintegracyjne na świecie, konflikty zbrojne ~~i terroryzm~~, podstawowe wskaźniki rozwoju.
1	posługuje się mapą podziału politycznego świata do analizy procesów społeczno--ekonomicznych;	1	posługuje się mapą podziału politycznego świata do analizy procesów społeczno- ekonomicznych;
		2	wskazuje na mapie obszary kolonialne krajów europej- skich w połowie XX w. i podaje przyczyny rozpadu sys- temu kolonialnego;
		3	dyskutuje na temat wpływu kolonializmu i jego roz- padu na współczesny podział polityczny świata, zróżni- cowanie struktur ludnościowych, migracje ludności, występowanie konfliktów zbrojnych i dysproporcje w rozwoju państw;
2	przedstawia przyczyny oraz skutki integracji politycz- nej i gospodarczej na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej oraz procesów dez- integracyjnych na wybranych przykładach;	4	przedstawia przyczyny oraz pozytywne i negatywne skutki integracji politycznej i gospodarczej na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Unii Europejskiej oraz procesów dezintegracyjnych na wybranych przykła- dach;
3	wskazuje na mapie miejsca ważniejszych konfliktów zbrojnych w XXI w.;	5	wskazuje na mapie miejsca ważniejszych konfliktów zbrojnych i podaje przykłady aktów terrorystycznych w wybranych regionach świata w XXI w.;
		6	dyskutuje na temat wpływu mediów na spo- łeczny odbiór przyczyn i skutków konfliktów na świecie na wybranych przykładach;
4	analizuje zróżnicowanie przestrzenne państw świata według wskaźników rozwoju – PKB na jednego miesz- kańca, wskaźnika rozwoju społecznego (HDI);	7	analizuje zróżnicowanie przestrzenne państw świata według wskaźników rozwoju – PKB na jednego miesz- kańca, Wskaźnika Rozwoju Społecznego (HDI), Wskaź- nika Ubóstwa Społecznego (HPI);
5	porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnym poziomie rozwoju gospodarczego oraz ocenia strukturę PKB Polski na tle innych krajów.	8	porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnym poziomie rozwoju gospodarczego oraz ocenia strukturę PKB Polski na tle innych krajów.

VIII	Przemiany struktur demograficznych i społecznych oraz procesy osadnicze: rozmieszczenie i liczba ludności, przemiany demograficzne, migracje, zróżnicowanie religijne, kręgi kulturowe, sieć osadnicza, procesy urbanizacji, rozwój obszarów wiejskich.	VIII	Przemiany struktur demograficznych i społecznych oraz procesy osadnicze: rozmieszczenie i liczba ludności, przemiany demograficzne, migracje, ~~zróżnicowanie narodowościowe, etniczne~~ i religijne, kręgi kulturowe, sieć osadnicza, procesy urbanizacji, rozwój obszarów wiejskich.
1	wskazuje obszary koncentracji ludności i małej gęstości zaludnienia oraz określa czynniki i prawidłowości w zakresie rozmieszczenia ludności świata;	1	wskazuje obszary koncentracji ludności i małej gęstości zaludnienia oraz określa czynniki i prawidłowości w zakresie rozmieszczenia ludności świata;
2	analizuje i wyjaśnia zmiany liczby ludności świata oraz przestrzenne zróżnicowanie wielkości wskaźników: urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego;	2	analizuje i wyjaśnia zmiany liczby ludności świata oraz przestrzenne zróżnicowanie wielkości wskaźników: urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego;
3	opisuje etapy rozwoju demograficznego ludności na przykładach wybranych krajów świata oraz ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej lub regresu demograficznego w wybranych państwach;	3	opisuje etapy rozwoju demograficznego ludności na przykładach wybranych krajach świata oraz ocenia konsekwencje eksplozji demograficznej lub regresu demograficznego w wybranych państwach;
4	rozumie społeczno-kulturowe uwarunkowania zróżnicowania modelu rodziny i poziomu dzietności w różnych regionach świata;	4	rozumie społeczno-kulturowe uwarunkowania zróżnicowania modelu rodziny i poziomu dzietności w różnych regionach świata;
5	omawia przyczyny i konsekwencje procesu starzenia się ludności na przykładach wybranych regionów świata	5	omawia przyczyny i konsekwencje procesu starzenia się ludności oraz jego zróżnicowania na świecie;
6	charakteryzuje główne kierunki i przyczyny migracji ludności na świecie;	6	charakteryzuje główne kierunki i przyczyny migracji ludności na świecie;
7	dyskutuje na temat skutków wielkich ruchów migracyjnych dla społeczeństw i gospodarki wybranych państw świata, ze szczególnym uwzględnieniem krajów Europy, w tym Polski;	7	dyskutuje na temat skutków wielkich ruchów migracyjnych dla społeczeństw i gospodarki wybranych państw świata, ze szczególnym uwzględnieniem krajów Europy, w tym Polski;
8	odróżnia uchodźstwo od migracji ekonomicznej oraz dostrzega problemy uchodźców, w tym dzieci, na wybranych przykładach z Europy i innych regionów świata;	8	odróżnia uchodźstwo od migracji ekonomicznej oraz opisuje problemy uchodźców, w tym dzieci, na wybranych przykładach z Europy i innych regionów świata;
		9	~~charakteryzuje strukturę narodowościową ludności świata i Polski oraz zróżnicowanie etniczne w wybranych regionach świata;~~
9	charakteryzuje zróżnicowanie religijne ludności świata i Polski oraz wpływ religii na życie społeczne i gospodarkę;	10	charakteryzuje zróżnicowanie religijne ludności świata i Polski oraz wpływ religii na życie społeczne i gospodarkę;
10	wyróżnia główne kręgi kulturowe;	11	wyróżnia główne kręgi kulturowe, ~~przedstawia wartości wyznawane przez ich społeczności oraz wkład w dziedzictwo kulturowe ludzkości;~~
		12	~~charakteryzuje zróżnicowanie poziomu rozwoju sieci osadniczej na świecie, wiążąc go ze środowiskiem przyrodniczym i kulturowym oraz etapem rozwoju gospodarczego;~~
11	określa główne przyczyny i skutki urbanizacji oraz analizuje zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji na świecie i w Polsce;	13	określa główne przyczyny i skutki urbanizacji oraz analizuje zróżnicowanie wskaźnika urbanizacji na świecie i w Polsce;
12	identyfikuje główne czynniki rozwoju obszarów wiejskich na świecie;	14	identyfikuje główne czynniki rozwoju obszarów wiejskich na świecie ~~oraz wyjaśnia przyczyny depopulacji niektórych wsi w Polsce;~~
13	korzysta z map cyfrowych dostępnych w Internecie w analizie sieci osadniczej wybranych regionów świata.	15	korzysta z map cyfrowych dostępnych w internecie w analizie sieci osadniczej wybranych regionów świata.

IX	Uwarunkowania rozwoju gospodarki światowej: rola poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym, procesy globalizacji, współpraca międzynarodowa, gospodarka oparta na wiedzy, społeczeństwo informacyjne.	IX	Uwarunkowania rozwoju gospodarki światowej: rola poszczególnych sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym, procesy globalizacji, współpraca międzynarodowa, gospodarka oparta na wiedzy, społeczeństwo informacyjne.
1	wyjaśnia przyczyny i formułuje twierdzenia o prawidłowościach w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki (rolnictwa, przemysłu i usług) wraz z rozwojem cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata, w tym Polski;	1	wyjaśnia przyczyny i formułuje twierdzenia o prawidłowościach w zakresie zmiany roli sektorów gospodarki (rolnictwa, przemysłu i usług) w rozwoju cywilizacyjnym dla wybranych krajów świata, w tym Polski;
2	charakteryzuje przejawy procesów globalizacji w aspekcie gospodarczym, społecznym i politycznym, dyskutuje na temat skutków tego procesu dla Polski i podaje ich przykłady na podstawie własnych obserwacji;	2	charakteryzuje przejawy procesów globalizacji w aspekcie gospodarczym, społecznym i politycznym, dyskutuje na temat skutków tego procesu dla Polski i podaje ich przykłady na podstawie własnych obserwacji;
3	analizuje strukturę i kierunki międzynarodowej wymiany towarowej, ocenia strukturę handlu zagranicznego Polski oraz uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad sprawiedliwego handlu;	3	analizuje strukturę i kierunki międzynarodowej wymiany towarowej, ocenia ~~mięjsze~~ i strukturę handlu zagranicznego Polski oraz uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad sprawiedliwego handlu;
4	charakteryzuje główne cechy gospodarki opartej na wiedzy i czynniki wpływające na jej innowacyjność i rozwój w Polsce oraz innych krajach świata;	4	charakteryzuje główne cechy gospodarki opartej na wiedzy i czynniki wpływające na jej innowacyjność i rozwój w Polsce oraz innych krajach świata;
5	wykazuje znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarczym;	5	wykazuje znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarczym;
6	dyskutuje na temat przejawów i skutków kształtowania się społeczeństwa informacyjnego.	6	dyskutuje na temat przejawów i skutków kształtowania się społeczeństwa informacyjnego.
X	Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo: czynniki rozwoju rolnictwa, struktura użytków rolnych, obszary upraw i chów zwierząt, leśnictwo, rybactwo (morskie i śródlądowe, akwakultura).	X	Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo: czynniki rozwoju rolnictwa, struktura użytków rolnych, obszary upraw i chów zwierząt, ~~zrównoważona gospodarka leśna~~ , rybactwo (morskie i śródlądowe, akwakultura).
1	wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i pozapryrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie;	1	wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i pozapryrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie;
2	porównuje strukturę użytków rolnych w Polsce z wybranymi krajami świata;	2	porównuje strukturę użytków rolnych w Polsce z wybranymi krajami świata;
3	wyjaśnia zasięg geograficzny głównych upraw i chowu zwierząt na świecie;	3	wyjaśnia zasięg geograficzny głównych upraw i chowu zwierząt na świecie;
4	wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika leśności na świecie i w Polsce oraz uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi ~~zgodnie z zasadami zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony przyrody~~ ;	4	wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika leśności na świecie i w Polsce, ~~przedstawia wielorakie wartości lasu~~ oraz uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi;
5	~~wykazuje znaczenie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze lasów~~ ;		
6	wyjaśnia rozmieszczenie głównych łowisk oraz dyskutuje na temat możliwości rozwoju akwakultury w kontekście zachowania równowagi ekosystemów wodnych.	5	wyjaśnia rozmieszczenie głównych łowisk oraz dyskutuje na temat możliwości ~~wykorzystania zasobów biologicznych morza i wód śródlądowych~~ , rozwoju akwakultury w kontekście zachowania równowagi ekosystemów wodnych.
XI	Przemysł: czynniki lokalizacji, przemysł tradycyjny i zaawansowanych technologii, dezindustrializacja i reindustrializacja, struktura produkcji energii i bilans energetyczny, zmiany wykorzystania poszczególnych źródeł energii, dylematy rozwoju energetyki jądrowej.	XI	Przemysł: czynniki lokalizacji, przemysł tradycyjny i zaawansowanych technologii, deindustrializacja i reindustrializacja, struktura produkcji energii i bilans energetyczny, zmiany wykorzystania poszczególnych źródeł energii, dylematy rozwoju energetyki jądrowej.
1	wyjaśnia zmieniającą się rolę czynników lokalizacji przemysłu oraz ich wpływ na rozmieszczenie i rozwój wybranych jego działów;	1	wyjaśnia zmieniającą się rolę czynników lokalizacji przemysłu oraz ich wpływ na rozmieszczenie i rozwój wybranych działów przemysłu;

2	porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii oraz analizuje gospodarcze i społeczne skutki rozwoju nowoczesnego przemysłu;	2	porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii oraz analizuje gospodarcze i społeczne korzyści rozwoju nowoczesnego przemysłu;
3	analizuje przebieg i konsekwencje procesów deindustrializacji w wybranych państwach świata oraz uzasadnia rolę procesów reindustrializacji na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Europy i Polski;	3	analizuje przebieg i konsekwencje procesów deindustrializacji w wybranych państwach świata oraz uzasadnia rolę procesów reindustrializacji na świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Europy i Polski;
4	charakteryzuje zmiany w strukturze zużycia energii, z uwzględnieniem podziału na źródła odnawialne i nieodnawialne oraz porównuje strukturę produkcji energii w Polsce ze strukturą w innych krajach w kontekście bezpieczeństwa energetycznego i wpływu na środowisko geograficzne;	4	charakteryzuje zmiany w strukturze zużycia energii, z uwzględnieniem podziału na źródła odnawialne i nieodnawialne oraz porównuje strukturę produkcji energii w Polsce ze strukturą w innych krajach;
5	ocenia stan i zmiany bilansu energetycznego świata i Polski, przedstawia skutki rosnącego zapotrzebowania na energię, jego wpływ na środowisko geograficzne oraz uzasadnia konieczność podejmowania działań na rzecz ograniczania tempa wzrostu zużycia energii;	5	ocenia stan i zmiany bilansu energetycznego świata i Polski, przedstawia skutki rosnącego zapotrzebowania na energię, jego wpływ na środowisko geograficzne oraz uzasadnia konieczność podejmowania działań na rzecz ograniczania tempa wzrostu zużycia energii;
6	dyskutuje na temat pozytywnych i negatywnych skutków stosowania odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii;	6	dyskutuje na temat pozytywnych i negatywnych skutków stosowania odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii;
7	analizuje wykorzystanie energetyki jądrowej na świecie, dyskutuje na temat problemów związanych z jej rozwojem.	7	analizuje wykorzystanie energetyki jądrowej na świecie, dyskutuje na temat problemów związanych z jej rozwojem oraz rozumie potrzebę społecznej debaty nad decyzją o wykorzystaniu jej w Polsce.
XII	Usługi: zróżnicowanie sektora usług, rola usług komunikacyjnych, edukacyjnych, finansowych i turystycznych oraz wymiany towarowej w rozwoju społeczno-gospodarczym, rodzaje transportu, atrakcyjność regionów turystycznych świata.	XII	Usługi: zróżnicowanie sektora usług, rola usług komunikacyjnych, edukacyjnych, finansowych i turystycznych oraz wymiany towarowej w rozwoju społeczno-gospodarczym, rodzaje transportu, atrakcyjność regionów turystycznych świata.
1	charakteryzuje zróżnicowanie sektora usługowego;	1	charakteryzuje zróżnicowanie sektora usługowego, analizuje jego strukturę w Polsce i innych wybranych państwach świata;
		2	przedstawia stopień zaspokojenia potrzeb na usługi podstawowe i wyspecjalizowane w państwach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego;
2	wyjaśnia znaczenie usług komunikacyjnych (transportu i łączności), edukacyjnych, finansowych i turystycznych oraz handlowej wymiany towarowej w rozwoju społeczno-gospodarczym świata;	3	wyjaśnia znaczenie usług komunikacyjnych (transportu i łączności), edukacyjnych, finansowych i turystycznych oraz handlowej wymiany towarowej w rozwoju społeczno-gospodarczym świata;
3	Przedstawia zalety i wady różnych rodzajów transportu oraz charakteryzuje uwarunkowania ich rozwoju w wybranych państwach świata, w tym w Polsce;	4	przedstawia zalety i wady różnych rodzajów transportu oraz charakteryzuje uwarunkowania ich rozwoju w wybranych państwach świata, w tym w Polsce;
4	na podstawie zebranych informacji, danych statystycznych i map formułuje wnioski dotyczące atrakcyjności wybranych regionów turystycznych świata.	5	na podstawie zebranych informacji, danych statystycznych i map formułuje wnioski dotyczące atrakcyjności wybranych regionów turystycznych świata.
XIII	Człowiek a środowisko geograficzne – konflikty interesów: wpływ działalności człowieka na atmosferę na przykładzie smogu, inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne, rolnictwa, górnictwa i turystyki na środowisko geograficzne, transportu na warunki życia i degradację środowiska przyrodniczego, zagospodarowania miast i wsi na krajobraz kulturowy, konflikt interesów człowiek – środowisko, procesy rewitalizacji i działania proekologiczne.	XIII	Człowiek a środowisko geograficzne – konflikty interesów: wpływ działalności człowieka na atmosferę, na przykładzie smogu, inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne, rolnictwa, górnictwa i turystyki na środowisko geograficzne, transportu na warunki życia i degradację środowiska przyrodniczego, zagospodarowania miast i wsi na krajobraz kulturowy, konflikt interesów człowiek – środowisko, procesy rewitalizacji i działania proekologiczne.

1	wyказuje na przykładzie wybranych miejscowości wpływ działalności człowieka na powstawanie smogu typu londyńskiego i fotochemicznego oraz proponuje sposoby zapobiegania powstawaniu tego zjawiska;	1	wyказuje na przykładzie wybranych miejscowości wpływ działalności człowieka na powstawanie smogu typu londyńskiego i fotochemicznego oraz ~~na podstawie dostępnych źródeł podaje przyczyny~~ i proponuje sposoby zapobiegania powstawaniu tego zjawiska;
2	ocenia wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne;	2	ocenia wpływ wielkich inwestycji ~~hydrologicznych (np. Zapory Trzech Przełomów na Jangcy, Wysokiej Tamy na Nilu, zapory na rzece Omo zasilającej Jezioro Turkana)~~ na środowisko geograficzne;
3	analizuje na przykładach ze świata i Polski wpływ działalności rolniczej, w tym monokultury rolnej, chemizacji i mechanizacji rolnictwa, melioracji i nadmiernego wypasu zwierząt na środowisko przyrodnicze;	3	analizuje na przykładach ze świata i Polski wpływ działalności rolniczej, w tym ~~plodozmianu~~ i monokultury rolnej, chemizacji i mechanizacji rolnictwa, melioracji i nadmiernego wypasu zwierząt na środowisko przyrodnicze;
4	wyясnia wpływ górnictwa na środowisko przyrodnicze na przykładzie odkrywkowych i głębinowych kopalni w Polsce i na świecie oraz dostrzega konieczność rekultywacji terenów pogórnicznych;	4	wyясnia wpływ górnictwa na środowisko przyrodnicze na przykładzie odkrywkowych i głębinowych kopalni w Polsce i na świecie oraz dostrzega konieczność rekultywacji terenów pogórnicznych;
5	analizuje wpływ dynamicznego rozwoju turystyki na środowisko geograficzne oraz wskazuje możliwości stosowania w turystyce zasad zrównoważonego rozwoju;	5	analizuje wpływ dynamicznego rozwoju turystyki na środowisko geograficzne oraz podaje możliwości stosowania w turystyce zasad zrównoważonego rozwoju;
6	ocenia wpływ transportu na warunki życia ludności i środowisko przyrodnicze;	6	ocenia wpływ transportu na warunki życia ludności i środowisko przyrodnicze;
7	analizuje przykłady degradacji krajobrazu kulturowego miast i terenów wiejskich, wyясnia rolę planowania przestrzennego w jego kształtowaniu i ochronie;	7	analizuje przykłady degradacji krajobrazu kulturowego miast i terenów wiejskich, wyясnia rolę planowania przestrzennego w jego kształtowaniu i ochronie ~~oraz wskazuje możliwości działań własnych służących ochronie krajobrazów kulturowych Polski;~~
8	identyfikuje konflikty interesów w relacjach człowiek – środowisko i rozumie potrzebę ich rozwiązywania zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju ~~oraz podaje propozycje sposobów rozwiązania takich konfliktów;~~	8	identyfikuje konflikty interesów w relacjach człowiek – środowisko i rozumie potrzebę ich rozwiązywania zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;
	podaje przykłady procesów rewitalizacji obszarów zdegradowanych i proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej i usługowej.	9	podaje przykłady procesów rewitalizacji obszarów zdegradowanych i proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej i usługowej, ~~podjęwanych na wybranych obszarach, w tym cennych przyrodniczo;~~
		10	~~przyjmuje postawę współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego Ziemi.~~
XIV	Regionalne zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Polski: podział na regiony fizycznogeograficzne, budowa geologiczna i zasoby surowcowe, ukształtowanie powierzchni, sieć wodna, warunki klimatyczne, formy ochrony przyrody, stan środowiska przyrodniczego.	XIV	Regionalne zróżnicowanie środowiska przyrodniczego Polski: podział na regiony fizyczno- geograficzne, budowa geologiczna i zasoby surowcowe, ukształtowanie powierzchni, sieć wodna, warunki klimatyczne, formy ochrony przyrody, stan środowiska przyrodniczego.
1	wskazuje na mapie główne regiony fizycznogeograficzne Polski;	1	wskazuje na mapie główne regiony fizycznogeograficzne Polski;
2	wyróżnia na podstawie mapy główne jednostki geologiczne występujące na obszarze Polski;	2	wyróżnia na podstawie mapy główne jednostki geologiczne występujące na obszarze Polski ~~i własnego regionu;~~
3	charakteryzuje na podstawie map rozmieszczenie głównych zasobów surowców mineralnych Polski oraz określa ich znaczenie gospodarcze;	3	charakteryzuje na podstawie map rozmieszczenie głównych zasobów surowców mineralnych Polski oraz określa ich znaczenie gospodarcze;
4	identyfikuje związki między budową geologiczną	4	identyfikuje związki pomiędzy budową geologiczną

	Polski a głównymi cechami ukształtowania powierzchni;		Polski i ~~własnego regionu~~ a głównymi cechami ukształtowania powierzchni;
5	charakteryzuje klimat Polski na podstawie map elementów klimatu i danych klimatycznych;	5	charakteryzuje klimat Polski ~~oraz wybranego regionu kraju~~ , posługując się mapami elementów klimatu i danymi klimatycznymi;
6	wyjaśnia zróżnicowanie klimatu oraz przedstawia gospodarcze konsekwencje długości trwania okresu wegetacyjnego w różnych regionach Polski;	6	wyjaśnia zróżnicowanie klimatu oraz ocenia gospodarcze konsekwencje długości trwania okresu wegetacyjnego w różnych regionach Polski;
7	identyfikuje cechy sieci rzecznej Polski;	7	identyfikuje cechy sieci rzecznej Polski ~~oraz na podstawie źródeł informacji weryfikuje hipotezy dotyczące perspektyw rozwoju żeglugi rzecznej w Polsce;~~
8	wykazuje znaczenie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze, w tym turystyczne jezior oraz sztucznych zbiorników na obszarze Polski;	8	wykazuje znaczenie przyrodnicze, społeczne i gospodarcze, w tym turystyczne jezior oraz sztucznych zbiorników na obszarze Polski;
9	wyjaśnia przyczyny i skutki niedoboru wody w wybranych regionach Polski;	9	wyjaśnia przyczyny i skutki niedoboru wody w wybranych regionach Polski;
10	dokonyje analizy stanu środowiska w Polsce i własnym regionie oraz przedstawia wnioski z niej wynikające na podstawie map, danych statystycznych lub aplikacji GIS;	10	korzystając z danych statystycznych i aplikacji GIS, dokonuje analizy stanu środowiska w Polsce i własnym regionie oraz przedstawia wnioski z niej wynikające;
11	uzasadnia konieczność działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce oraz przedstawia różne formy ochrony przyrody w Polsce i własnym regionie.	11	uzasadnia konieczność działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce, ~~określa możliwości własnego zaangażowania w tym zakresie~~ oraz przedstawia różne formy ochrony przyrody w Polsce i własnym regionie.
XV	Spółeczeństwo i gospodarka Polski: rozmieszczenie ludności i struktura demograficzna, saldo migracji, struktura zatrudnienia i bezrobocie, urbanizacja i sieć osadnicza, warunki rozwoju rolnictwa, restrukturyzacja przemysłu, sieć transportowa, atrakcyjność turystyczna.	XV	Spółeczeństwo i gospodarka Polski: rozmieszczenie ludności i struktura demograficzna, saldo migracji, struktura zatrudnienia i bezrobocie, urbanizacja i sieć osadnicza, warunki rozwoju rolnictwa, restrukturyzacja przemysłu, sieć transportowa, atrakcyjność turystyczna.
1	formułuje twierdzenia o prawidłowościach w zakresie rozmieszczenia ludności i wyjaśnia przyczyny jego zróżnicowania;	1	formułuje twierdzenia o prawidłowościach w zakresie rozmieszczenia ludności i wyjaśnia przyczyny jego zróżnicowania;
2	analizuje strukturę demograficzną ludności Polski na podstawie danych liczbowych oraz piramidy wieku i płci;	2	analizuje strukturę demograficzną ludności Polski na podstawie danych liczbowych oraz piramidy wieku i płci;
3	analizuje, na podstawie źródeł informacji geograficznej, zmiany liczby ludności, przyrostu naturalnego i rzeczywistego ludności Polski oraz prognozuje skutki współczesnych przemian demograficznych w Polsce dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju;	3	analizuje, na podstawie źródeł informacji geograficznej, zmiany liczby ludności, przyrostu naturalnego i rzeczywistego ludności Polski oraz prognozuje skutki współczesnych przemian demograficznych w Polsce dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju;
4	analizuje przestrzenne zróżnicowanie salda migracji w Polsce, podaje przyczyny migracji wewnętrznych i zewnętrznych, główne kierunki emigracji Polaków;	4	analizuje przestrzenne zróżnicowanie salda migracji w Polsce, podaje przyczyny migracji wewnętrznych i zewnętrznych, główne kierunki emigracji Polaków ~~oraz przedstawia sytuację migracyjną w swoim regionie;~~
5	wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia, podaje przyczyny bezrobocia i analizuje przestrzenne zróżnicowanie rynku pracy w Polsce;	5	wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia, podaje przyczyny bezrobocia i analizuje przestrzenne zróżnicowanie rynku pracy w Polsce;
6	wyjaśnia zmiany procesów urbanizacyjnych i osadnictwa wiejskiego w Polsce, wiążąc je z przemianami społecznymi i gospodarczymi;	6	wyjaśnia zmiany procesów urbanizacyjnych i osadnictwa wiejskiego w Polsce, wiążąc je z przemianami społecznymi i gospodarczymi;
7	wskazuje obszary o najkorzystniejszych warunkach dla rozwoju rolnictwa oraz analizuje wpływ czynników	7	wskazuje obszary o najkorzystniejszych warunkach dla rozwoju rolnictwa oraz analizuje wpływ czynników

	przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na możliwości przemian w rolnictwie Polski;		przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na możliwości przemian strukturalnych w rolnictwie Polski;
8	przedstawia cechy rolnictwa ekologicznego w Polsce, cele certyfikacji żywności produkowanej w ramach tego systemu oraz rozumie potrzebę zapoznania się z opisem pochodzenia i składem nabywanych produktów spożywczych;		
9	podaje przyczyny przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. i ocenia ich skutki;	8	podaje przyczyny przemian strukturalnych w przemyśle Polski po 1989 r. i ocenia ich skutki;
		9	~~na podstawie źródeł weryfikuje hipotezy dotyczące perspektyw rozwoju przemysłu zaawansowanych technologii w Polsce;~~
10	analizuje przyczyny zmian i zróżnicowanie sieci transportu w Polsce, wskazuje główne węzły oraz terminale transportowe i przedstawia znaczenie sieci transportu dla gospodarki kraju;	10	analizuje przyczyny zmian i zróżnicowanie sieci transportu w Polsce, wskazuje główne węzły oraz terminale transportowe i przedstawia ich znaczenie dla gospodarki kraju;
11	prezentuje wartości obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe Polski na przykładzie wybranego regionu lub szlaku turystycznego;	11	prezentuje wartości obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe Polski na przykładzie wybranego regionu lub szlaku turystycznego;
12	projektuje trasę wycieczki uwzględniającą wybrane grupy atrakcji turystycznych w miejscowości lub regionie.	12	projektuje ~~wraz z innymi uczniami~~ trasę wycieczki uwzględniającą wybrane grupy atrakcji turystycznych w miejscowości lub regionie ~~oraz realizuje ją w terenie, wykorzystując mapę i odbiornik GPS.~~
XVI	Morze Bałtyckie i gospodarka morską Polski: środowisko przyrodnicze, wykorzystanie gospodarcze.	XVI	Morze Bałtyckie i gospodarka morską Polski: środowisko przyrodnicze, wykorzystanie gospodarcze.
1	przedstawia główne cechy i stan środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego oraz dostrzega potrzebę jego ochrony;	1	przedstawia główne cechy i stan środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego oraz dostrzega potrzebę jego ochrony;
2	charakteryzuje gospodarkę morską Polski.	2	charakteryzuje gospodarkę morską Polski ~~oraz dyskutuje na temat możliwości jej rozwoju na podstawie zebranych materiałów źródłowych.~~